

Ryhor Nizhnikau, vanhempi tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

Arkady Moshes, ohjelmajohtaja, Ulkopoliittinen instituutti

MOLDOVAN EUROOPPALAINEN SUUNTA

KÄÄNTYYKÖ KURSSI?

Vastoin kaikkia odotuksia Moldovan Eurooppa-myönteiset tahot eivät saavuttaneet sunnuntain vaaleissa voittoa. Erityisesti EU:hun liittymistä koskevan kansanäänestyksen tulokset paljastivat kansakunnan kahtiajaon. Ensi kevään parlamenttivaaleissa Moldovan integraatio Eurooppaan saattaa seisahtua kokonaan.

Siitä asti, kun Moldova – joka on parlamentaarinen tasavalta ja jossa presidentin valtaa on rajoitettu – itsenäistyi vuonna 1991, maa on harjoittanut varovaista diplomaattia. Pääkaupungissa Chişinăussa on haluttu varmistaa, ettei maa joudu tekemään lopullista geopoliittista päätöstä: jokainen Moldovan hallitus, olivatpa ne nimellisesti Venäjä- tai Eurooppa-mielisiä, on tehnyt ristiriitaista politiikkaa, jonka tavoitteena on ollut hyötyä sekä lännestä että Venäjältä sitoutumatta kuitenkaan täysin kumpaankaan. Perustuslaillisesti puolueettomana valtiona Moldovalla ei ole ollut pyrkimyksiä liittyä Natoon.

Venäjän hyökättyä Ukrainaun Moldova on vahvistanut suhteitaan EU:hun ja Ukrainaun sekä julistanut tavoitteekseen liittyä

unioniin vuoteen 2030 mennessä. Liittymisprosessi alkoi vuonna 2023. Lisäksi Moldova on osa länsimaiden muodostamaa Venäjänvastaista pakoterintamaa, ja se katkaisi talous- ja energiasuhteet Venäjään. Silti maa on jatkanut tasapainoiluaan. Keskeinen esimerkki tästä on päätös olla kärjistämättä suhteita Venäjän tukemaan, Moldova irtautuneeseen Transnistrian alueeseen. Voidaan väittää, että jos vuonna 2022 Moldova olisi pyytänyt Ukrainan apua, sillä olisi ollut hyvät mahdollisuudet palauttaa suvereniteettinsä Transnistriassa. Moldova valitsi kuitenkin toisin ja päätti säilyttää vallitsevan tilan.

Moldovan odotettiin lopulta tekevän valintansa 20. lokakuuta 2024. Vaalitulokset ovat kuitenkin epäselvät. Toisaalta hallitseva

EU-myönteinen presidentti Maia Sandu sai presidentinvaalien ensimmäisellä kierroksella vankan johdon 42 prosentilla äänistä. Vastassaan hänellä oli kymmenen ehdokasta. Sandun päävastustaja Alexandr Stoianoglo sai äänistä 26 prosenttia ja näyttää siltä, että Sandu on varmistanut uudelleenvalintansa toiselle presidenttikaudelle. Toisaalta EU:hun liittymistä koskeva kansanäänestys jakoi yhteiskunnan kahtia. Jäsenyyden puolesta äänestänyt leiri voitti vain muutamalla tuhannella äänellä ja on mahdollista, että jäsenyyttä vastaan äänestäneet pyytävät äänten uudelleenlaskentaa.

Helpointa olisi syyttää lopputuloksesta Kremlä. Venäjä todellakin sijoitti merkittävästi rahaa ja median resursseja estääkseen Eurooppa-myönteisten tahojen voiton. On

kuitenkin selvää, että Venäjän kyky puuttua Moldovan vaaleihin johtuu maan syvään juurtuneista rakenteellisista ongelmista.

Yksi suuri huolenaihe on talous. Kyselyt osoittavat, että se vaivaa kansalaisia huomattavasti enemmän kuin naapurimaan sota. Tämä ei ole yllättävää, kun otetaan huomioon, että Moldova on Euroopan köyhin talous. Maia Sandun kampanjassa painotettiin presidentin kykyä säilyttää rauha Moldovassa, mikä pelkäänsä korostaa hallituksen taloudellisten saavutusten puutetta.

Tulokset korruption torjunnassa ja oikeusvaltion vahvistamisessa ovat vaihtelevia. Vaikka esimerkiksi Euroopan komissio on korostanut joitakin Moldovan saavuttamia edistysaskeleita, ovat ne kaukana riittävästä. Yritykset estää lain valikoiva soveltaminen ja puhdistaa oikeuslaitosta ovat ristiriidassa oikeusreformin seuraavien vaiheiden viivästytyksen kanssa. Tämä vaarantaa jo saavutetun edistyksen kestävyys.

Lisäksi Sandu itse ja hänen Toiminta- ja solidaarisuuspuolueensa (PAS), joka voitti edelliset parlamenttivaalit vuonna 2021 lupamalla nollatoleranssin korruptiolle, ovat kohdanneet useita syytöksiä.

Sandua ja puoluetta on syytetty vanhoihin hallintatapoihin turvautumisesta, kansalaisyhteiskunnan sivuuttamisesta ja luottamisesta kyseenalaisiin henkilöihin.

Ratkaisevaa on, ettei Moldovalla ole selkeää strategiaa Transnistrian – tai vähäisemmissä määrin Gaugasian autonomisen alueen – suhteen. Vanhan *modus vivendin* säilyttäminen syventäisi Moldovan altistumista Venäjälle. Vaikka nykyinen järjestely saattaa vakauttaa turvallisuustilannetta, Transnistria on edelleen este Moldovan mahdolliselle EU-jäsenyydelle. Vaikka Kypros hyväksyttiin EU:hun siitä huolimatta, että se on todellisuudessa jaettu kahtia, Moldova ei voi odottaa, että se voisi liittyä unioniin ja tuoda mukanaan alueen, jossa ei ole tehty tarvittavia reformeja ja jossa kaiken lisäksi on Venäjän sotilaallisia joukkoja.

Ensi kevään parlamenttivaalien lähestyessä tämä kaikki on äärimmäisen huolestuttavaa.

On myönnettävä, että tapahtunut on myös Brysselin tappio – unioni on investoinut Sanduun merkittävästi. EU kiistämättä tuki hänen poliittista strategiaansa, jossa turvallisuus priorisoitiin rakenteellisten uudistusten ylitse. Viime

parlamenttivaalien jälkeen EU on myöntänyt Moldovalle yli 2,2 miljardia euroa lainoina ja avustuksina. Vain hetkeä ennen vaalipäivää EU lupasi lisäksi 1,8 miljardin euron tukipaketin vuosille 2025–2027, mikä vaikuttaa poliittisesti motivoituneelta lahjalta hallitukselle.

EU oikeutetusti pitää eurooppalaista Moldovaa päivitetyn itäisen naapuruuspolitiikkansa keskeisenä osana. Länsimielinen Moldova on tärkeä myös Ukrainan menestyselle sodassa. Tästä syystä lännen on moninkertaistettava ponnistelunsa pitääkseen Moldova eurooppalaisella tiellä. EU:n on kuitenkin vältettävä toistamasta menneitä virheitä. Moldova – yhdessä Georgian kanssa – oli aikoinaan EU:n malliesimerkki tulevasta jäsenestä, mutta myöhemmin maa menetti kaiken uskottavuutensa ja alkoi näyttäytyä toimimattomana valtiona ja selkeänä esimerkkinä valtionkaappauksesta. Vaikka Venäjä-mieliset ryhmittymät eivät Moldovassa ensi keväänä voittaisikaan, on otettava opiksi: ainoa keino vähentää Venäjän tuhoisaa vaikutusvaltaa maassa on toteuttaa kattavat institutionaaliset uudistukset, joita ei pidä hylätä lyhyen aikavälin poliittisten voittojen vuoksi. /